

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-02-21

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienum: SKR 2023/02300

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 21 februari 2024 kl. 9.00-11.00

Dispensansökan från Motala kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR och Kommunal.

Beslutet expedierat 2024-04-24

Ordförande

Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i AB § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till HÖK/AB. De nya bestämmelserna i avtal samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till HÖK/ AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i § 3 i överenskommelsen om dispens och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Motala kommun

Motala kommun har inkommit med en ansökan om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5.

Ansökan avser samtliga heltidsbrandmän och styrkeledare/insatsledare, som arbetar inom den operativa verksamheten i kommunens räddningstjänst (Motala Vadstena). Ansökan berör 35 arbetstagare vid Motala brandstation.

Räddningstjänsten har sammanlagt 137 anställda. Verksamheten bedrivs vid en heltidsstation i Motala samt tre deltidstationer, Vadstena, Borensberg och Tjällmo.

Den operativ heltidsverksamheten bedrivs dygnet runt, i tre skift. I ett skift är den minsta bemanningen sju funktioner, en insatsledare, en styrkeledare samt fem brandmän (enligt ett lokalt kollektivavtal med Kommunal). All heltids och skift-tjänstgörande personal har kompetens för fler operativa tjänster (räddnings-, styrke- och insatsledare. Ungefär 20 % av arbetstiden används för att täcka vid frånvaro, underhålla kompetens/övningsveckor, kompetenshöjande aktiviteter, samverkansaktiviteter, utbildning i brandkunskap, medverkan i utvecklingsprojekt.

Som skäl för dispens har Motala kommun bland annat anfört följande.

Kommunen önskar få möjlighet att avsluta provperiod enligt lokalt kollektivavtal med Kommunal som i korta drag innebär att arbetstagarna är i utryckningstjänst 33,6 timmar per vecka. Resterande tid upp till helt arbetstidsmåt för tjänstgöring enligt AB, bilaga R (42 h/vecka i genomsnitt) används som timbank, Kommunen önskar dessutom att kunna få möjlighet att utbilda fler befäl och brandmän, att kunna undvika ytterligare omfattande omorganisation i väntan

på att Bilaga R ska omförhandlas. Kommunen menar att det vore en trygghet att avvakta anpassning till dygnsvilo-reglerna tills de nyanställda arbetstagarna blivit mer erfarna och tills nya befäl utbildats. Av säkerhets- och kvalitets-skäl kan enbart fem brandmän per år introduceras. Vidareutbildning till rökdykare eller räddningsledare kräver tidigare erfarenhet.

Kommunen har därutöver angett flera omständigheter som skäl för att fortsätta förlägga 24 timmarspass. Kortare arbetspass befaras leda till sämre möjligheter till fortbildning som därmed leder till brist på kompetens, brist på specialistkompetens vid vissa tidpunkter på dygnet, svårigheter med att täcka vid frånvaro, medarbetarna behöver kunna närvara dagtid vid samverkansmöten innebärande separering vilket inte förbättrar personalens upplevda vila. Sammantaget bedömer kommunen att det föreligger risk för uppsägningar, svårigheter att kombinera arbets- och privatliv samt för psykisk överbelastning.

Kommunen har även ansökt om dispens från kollektivavtalens bestämmelse gällande dygnsvila bland annat för att kunna genomföra APT och/eller andra interna möten.

Kommunen anger att det finns ett behov av att schemalägga personal på 24-timmars tjänstgöringspass på sommaren för att undvika kompetensbrist under den lagstadgade semesterperioden (juni – augusti).

Bedömning

Ansökan avser räddningstjänsten.

Ansökan söks för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring under veckans alla dagar, under ett år, för samtliga arbetstagare i den operativa verksamheten.

Ansökan är generellt hållen och är inte avgränsad till någon specifik situation, visst arbete, viss kompetens eller till viss tidsperiod eller andra omständigheter vilket är en förutsättning för att dispens kan kunna beviljas.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen. Kommunen har inte kunnat visa att denna uttömt alla de möjligheter som rimligen kan krävas för att förlägga arbetstiden i enlighet kollektivavtalets/ens regler för att verksamheten ska kunna upprätthållas.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket ”i vissa fall” tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Kommunen har angett att dispens är nödvändig för att kunna lösa bemanningen under semesterperioden och vid vakanser för att personalen ska ha möjlighet att delta i arbetsplatsträffar samt om viss utbildnings- och övningsverksamhet.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Motala kommuns ansökan om dispens för förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024—31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar en gång per 5 veckor i grundschema, för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser en begränsad tid och förutsätter att arbetet med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår